

Gart der Gesundheit: Porrich.

Potrich lvi Capit

Borago latine et grece.

(In dem buch genant Circa instans·steet geschüibenn das botrich seÿ heyß und feucht an dem anfang des ersten grads·Das kraut ist uns wol bekannt·und hat breÿte bletter die sind rauch und so sÿ grün sind·so braucht man sÿ in der erczneÿ und nicht dürt·Der same ist fast güt genuczet·und weret zweÿ jar·(Platearius·das kraut gesotten mit wein unnd den getruncken·machet güt geblüte·(Die den schwündel haben in dem haubt·die sollen nemen den safft von disem kraut und sollen den müschen mit zucker und den trincken·es hilfft fast wol·(Item·für das zytrend (·f·j·) [87] hercz·nymm den syropel von botrich safft gemachet und müsche darunder zucker und bulfer von den beÿnen des hÿrþen herczen und nütze das·es hilfft fast wol·

(Item·Weer in jm hæ̃t groþse fantasÿ·und fast seer melancolisiert·und der hohen sucht sich besorget genant epilentia·d syede den safft von botrich mitt senit·wenn er genüg gesoten hat so sol man jn seÿhen durch ein thûch·und darunder müschen den syropel gemachet von botrich·und den getruncken des abends und des morgens·meret fast wol die vernunfft·und benÿmmt die melancoley·(Item die meister sprechen·das die wurcz kein nütz seÿ in der erczneÿ·Die blümen rohe geessen·machen güt geblüt des geleychen darab getruncken mit wein·(Für die geelsucht·brauche den syropel von botrich·hilfft fast wol·(Item·die blümen

Bernagie, ⁽¹⁾ 56ste kapittel. (**Borago officinalis**)

Borago Latijn en Grieks.

In het boek genaamd Circa instans staat geschreven dat bernagie is heet en vochtig aan de aanvang van de eerste graad. Dat kruid is ons goed bekend en heeft brede bladeren die zijn ruw en zo ze groen zijn zo gebruikt man ze in de artsenij en niet droog. Het zaad is erg goed genuttigd en blijft twee jaar goed. Platearius: ⁽²⁾ dat kruid gekookt met wijn en dan gedronken maakt goed bloed. Die de duizeligheid hebben in het hoofd die zullen nemen het sap van dit kruid en zullen dat mengen met suiker en dan drinken, het helpt erg goed. ⁽²⁾ Item, voor dat sidderende [87] hart, neem de siroop van bernagiesap gemaakt en meng daaronder suiker en poeder van de benen van een hertenhart en nuttig dat, het helpt erg goed.

Item. Wie in hem heeft grote fantasie en erg zeer melancholiseert en de hoge ziekte zich bezorgt genaamd epilepsie, die kookt het sap van bernagie met senna en als dat genoeg heeft zo zal man het zeven door een doek en daaronder mengen de siroop gemaakt van bernagie en dat gedronken 's avonds en 's morgens vermeerdt erg goed dat verstand en beneemt de melancholie. Item, de meesters spreken dat de wortel niet nuttig is in de artsenij. De bloemen rauw gegeten maken goed bloed, desgelijks daarvan gedronken met wijn.

von botrich sind güt zû allen den dingen darzû das kraut güt ist und sind fast güt gedôrtret und behalten über jar (Die blûmen geleet in baum ôle und das gestrychen auff das hercze und auff den magen gibt grosse krafft (Botrich blûmen rohe geessen und darüber getruncken benymbt das hercz zyttern und machet den menschen wolgemût. (Item der syropel von botrich und ochpenzungen nûczt man in der erczeney zû allen den dingen die do krefftigen sind.	(3) Voor de geelziekte gebruik de siroop van bernagie, helpt erg goed. Item, de bloemen van bernagie zijn goed tot alle dingen daartoe dat kruid goed is en zijn erg goed gedroogd en behouden over een jaar. De bloemen gelegd in olijvenolie en dat gestreken op dat hart en op de maag geeft grote kracht. (4) Bernagiebloemen rauw gegeten en daarover gedronken beneemt dat hart sidderen en maakt de mensen goedgeemutst. Item, de siroop van bernagie en ossentong nuttigt men in de artsenij tot al die dingen die je versterken.
--	--

Vorm

Bernagie is een eenjarige en sterk vertakte plant van een halve meter hoog. Het is een ruige plant, over het geheel zilverachtig behaard. De bloeiwijze is een schicht die zich tijdens de bloei verlengt en tot bijna bovenaan toe bebladerd is. Het gewas kan, net als andere leden van deze familie, blauw en roze tegelijk bloeien. Ze werden daarom wel *beschaamde meiskens* genoemd. Wil je mooie dromen hebben, dan moet je een vaas met deze bloemen naast je bed zetten.

Naam

(1) Dodonaeus; ‘De eerste en gewoonste soort van dit gewas heet in de apotheken borago en in Brabant bernagie, in het Hoogduits Burretsch. Sommige noemen het Porrago. En deze bernagie is de rechtvaardige buglosse van de ouders die ze in het Grieks Bouglosson noemen en in het Latijn Lingua bubula, Lingua bovis, Buglossus, dat is ossentong of koeientong, en Libanium, Apuleius noemt het ook Corago waarvan de naam borago gekomen mag zijn door de C in B te veranderen. Plinius noemt het ook Euphrosynum omdat ze het hart verheugt en vrolijk maakt. Diegene die de boeken van Apuleius lezen waarin hij dit kruid Corago noemt willen zeggen dat die naam dit kruid beter toe komt dan Borago omdat dit het hart zoveel vreugde aandoet en dat het eerder coragie dan boragie, bornagie of bernagie moet heten. Het heeft ook deze Hoogduitse namen, Barnatz, Borrich, Borrets, Burres, Gegenstrass, Blau Himmelstein en Ochsenzung’.

Het Arabische abu-aracq, ‘vader van zweet’, heeft over midden-Latijn **Borago** de Europese vormen geleverd. **Bernagie**, de Duitse Burretsch bij Bock, Boradi, Boragi, Borrets, Buratsch, Porg, Porrich, Borago en Engelse *borage* komt van het oud-Franse bourage (nu *bourrache*) Dit op zijn beurt stamt van het laat Latijn burra, ‘harig’, de ruige huid van dieren. Borage is zo de harige plant, een treffende naam. Linnaeus stelde een gewijzigde naam voor, van cor, ‘hart’, en ago, ‘bij voorkeur’, als een verwijzing naar de hartversterkende kwaliteit van de bladeren. Of naar courage, ‘moed’, vanwege de opwekkende kracht en smartwerende eigenschappen.

Gebruik

De naar augurken smakende bladeren werden wel in verfrissende slaschotels gelegd met de bloem als garnituur. Geplaatst in thee of lichte wijn maakt het kruid een heerlijke drank. Als cosmetisch artikel zou het verjongend en reinigend op de huid werken. De borago is door artsen in de oudheid als zweetdrijvend middel gebruikt en als middel voor het uitdrijven van koorts.

De Latijnse spreuk ‘ego borago gaudia semper ago’, ‘Ik borage, breng altijd moed’, werd al meer dan duizend jaar geleden geciteerd. Bloemen van dit kruid vloeiden in de wijn van de bekeraars die de kruisvaarders dronken voor hun vertrek. Mogelijk is dit woord beïnvloed door Keltisch borrage, ‘moed brengen’. De bernagie zou de ‘Nepenthe’ van Homerus zijn geweest, ‘de drank die vergetelheid bracht’.

Herbarius in Dyetsche; ‘Bernagie, bernaidge of Borago is heet en vochtig in de eerste graad waarvan de groene bladeren het beste medicijn zijn, maar droog niet, daarna het zaad. (2) Bernagie maakt goed bloed daarom is het gekookt goed voor diegene die van lange ziektes genezen. Ook is het goed tegen hartkramp, (a) tegen het in onmacht gaan (b) en voor de droefgeestige om het met vlees of als stampot

te eten.

Tegen syncope (dat is in onmacht of van je stokje gaan): 'Neem een pond bernagiesap; een kwart pond wijn waar citroenen in gekookt zijn; een drachme been van het hart van een hert; meng het met suiker en drink er 's morgens en 's avonds van zoveel als je wil'. Tegen verstoppingen van de milt en tegen droefgeestigheid of de vierdedaagse (c) koorts: 'Neem een pond van het sap van bernagie; hertstongen, Cuscuta (of warkruid in het vlas) van elk een halve hand; sennebladeren, de wortels van Ruscus en asperge, de zaden van venkel, peterselie, anijs en zoethout, van elk anderhalf ons; kook dit alles in wijn en water, van elk anderhalf pond; totdat het vierde deel verkookt is en als het door een doek is gedaan doe je er suiker bij'. Van deze siroop neem je elke keer anderhalf glaasje 's morgens en 's avonds. Daarna neem je van de hoop de pillen van rabarber en lapis lazuli, van elk een half drachme; met siroop van hertstongen maak je negen pillen. Dan neem je daarna om te versterken een drachme van knoflook met wat wijn of sap van Acorus.

De wortel van bernagie is niet goed als medicijn. Als je het kruid rouw met ossentong eet maakt het goed bloed.

(3) Tegen geelzucht is het sap goed of kook het kruid met melde in vlees en drink daarvan het sap. In warme moes of als stampot met bernagie, bieten en peterselie in vleessap gekookt geeft het goed voedsel.

(4) Bernagie heeft uit eigen macht de kracht om het hart te versterken, daarom is het water dat daar van gekookt is hartversterkend en doet het goed in veel ziekten.

Sennebladeren die in het water ervan gekookt zijn waarvan een siroop gemaakt is is goed voor de zieken die zeer krachteloos en ziek zijn volgens Serapio en Pandecta.

(a) Angina pectoris (b) Syncope (c) Malaria.

Herbarijs; 'Borago, dat is bernagie, dat is heet en vers in de eerste graad. Ze purgeert ook hete gal en helpt diegene die hartziekte hebben van melancholie (zwarte gal). (4) En gemengd met wijn en gedronken verblijdt het hart. En drank er van gemaakt met honing en met suiker is goed tegen droge borst en tegen de longen en tegen de steken en tegen de koude milt en tegen koude ziekten van het hart'.

(4) Platearius zegt; 'Borago valet cardiacis melancholicis'.

(4) Dodonaeus; 'Bernagie, schrijft Dioscorides, in wijn geworpen wordt geloofd blijdschap van hart te maken. Galenus en Plinius verzekeren ook hetzelfde en zeggen dat bernagie in wijn gedaan blijdschap veroorzaakt en vrolijkheid kan maken, zo men meent, en het gemoed verheugen en daarvan is de naam Euphrosynon ook gekomen die zoveel betekent alsof men blij makend kruid zei en hetzelfde wordt ook te kennen gegeven met dit oud Latijns klippelgedicht: 'Illa ego Borago gaudia semper ago', dat is, 'Ik die men bernagie noemt geeft het hart altijd coragie'.

Maar tegenwoordig legt men niet alleen het kruid zelf, dat is de bladeren er van, maar ook meest de bloemen in wijn en men doet ze in salade bij andere kruiden en dat om de blijdschap en vrolijkheid te vermeerderen en om de mens licht van geest te maken. Tot hetzelfde doel worden deze bloemen ook met suiker ingemaakt en in een konserf bewaart en er worden noch meer andere dingen van bereid die tot versterking van het hart en om alle droefheid en zwaarmoedigheid te verdrijven en de vrolijkheid te vermeerderen van de geleerde in alle landen gebruikt plag te worden.

De bladeren van bernagie met andere moeskruiden gekookt dienen ook wat om de buik week te maken.

Die bernagie bladeren met honigwater gekookt zijn zeer goed diegene die hoesten doordat hun keel rouw is, als Galenus betuigt.

Van dit kruid schrijft Dioscorides dat men zegt dat bernagie die drie steeltjes of kleine takjes voortbrengt met wortel en zaad gestoten of in wijn gekookt en gedronken goed is tegen de derdedaagse malariakoorts en diegene die vier takjes heeft tegen de vierdedaagse malariakoorts, op dezelfde manier gebruikt.

De bladeren van bernagie worden gebruikt als ze groen zijn en niet als ze dor zijn, maar het zaad wordt geplukt als het half rijp is zodat het er niet uitvalt en blijft twee jaar lang goed en krachtig in het werken. De wortel is meest onnut. Maar de bloemen van bernagie zijn goed tot alle zaken daar het kruid goed toe is en zijn ook goed gedroogd en een jaar goed te houden. De bloemen van de andere

soort die altijd groen blijft hebben ook dezelfde kracht tegen de gebreken van het hart die met zwaarmoedigheid komen.

(2) Dit kruid met wijn gekookt en deze wijn gedronken maakt goed bloed en hetzelfde doen de bloemen rauw gegeten of met wijn gedronken.

Die bezwijming in het hoofd hebben die zullen het sap van bernagie nemen en mengen dat met zuring en drinken er van en zo worden ze geholpen. (980) Tegen de beving en klopping van het hart neem de siroop die van bernagie sap gemaakt is of eet de bloemen rauw en drinkt er dan op.

Diegene die voor de vallende ziekte bezorgd zijn zullen het sap van bernagie met sennebladeren koken en als dit genoeg gekookt is zullen ze het zeven door een doek en daaronder de voor vermelde siroop van bernagie mengen en zullen er 's morgens en 's avonds van drinken.

De siroop van bernagie is goed tegen de geelzucht.

De bloemen in boomolie gelegd en deze olie op het hart en op de maag gestreken geeft het hart zeer grote kracht.

Sap van bernagie is een medicijn tegen alle vergif en venijnige beten.

Gedistilleerd water van bernagie is zeer bijzonder tegen de razernij die men in de koorts heeft en tegen de verhitte en hete gezwollen van de ogen, van binnen en van buiten gebruikt.

De stelen zelf worden ook rauw en gekookt gegeten tegen de verhitte van de lever.

De as van bernagie met honigwater gemengd is zeer goed tegen de verhitte en zeringheid van de mond, van het gehemelte, van de tong en van het tandvlees als men er de mond mee wast.

In het kort, men mag de bernagie in gebreke van Echium gebruiken en het Echium in plaats van Bernagie'.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl/> en : <http://www.volkoomen.nl/>